

Минайхан
Жуманазарова

ЕЛИМ ДЕП
ЕНІРЕМЕСЕН...

МИНАЙХАН ЖУМАНАЗАРОВА

ЕЛИМ ДЕП
ЕҢИРЕМЕСЕҢ...

ҚОСЫҚЛАР

НӨКИС
„ҚАРАҚАЛПАҚСТАН“
1992

84 кар 7
Ж 93

Жуманазарова М. Елим деп еңире-
месен: Қосықтар, — Нөкіс:
Қарақалпақстан, 1992. — 72 б.

Сиз қолыңыздағы қосықтар топламының авторы менен, оның поэзиялық дәретпелері менен мәғар, таныс болсаңыз керек. Қунарлы топыраққа түскен дәннің тез өніп-өсетуінің белгісі емес пе? Шайыра қыз Минайхан Жуманазарованың қажықатшыл, халықшыл, сезімтал жан дүниесіне тәсір еткен түйгілдер да мисли гүл кибі уркан атады. Көзлерді қуғандырып, кеуіклерді тербетуінің гөззал қосықтарға айналады.

Автордың туңғыш лирикалық кітабы өз оқығышлары менен сырлас, мундас, әрманлас дослар кибі диядар көріссін.

4702270102-076
Ж _____ пр 92
М-357 (04) 92

ISBN 5-8272-1337-3

© „Қарақалпақстан“ баспасы, 1992

Усы ндирадды китабымды кәдир-
дан әкежаным Аймураг Жуманазар
улының жаркын естелигине бағыш-
лайман.

(Автор)

ИЛХАМ ҚҰСЫМА

Соншама бәхәрим гүлледі сенсіз,
Төгілдім сағыныштан гүзгі жапырақтай,
Жазларда жаурадым, жауынсыз, хөлсіз,
Бұл дәртлі кеулімнің дауасын таппай.

Ал бүгін өзгеше қулпырар дүнья,
Оңым ба, түсім бе, ұа әжеп бұл не?!
Келдің тулпар желіс болып желмая,
Айтшы, ырастан-ақ бұл өзі сен бе?!...

О, кәлбимнің хәкімдар султаны,
Кеуіл сарайыма патшалық ет сен,
Соншама жыллардың дағлы, хижраны,
Отлы нәпесіңнен еріп те кетсін.

ЕНДИ

Сахра дауыллары, бийпаян шөллер,
Урлады хұснимді эх, өткен күнлер,
Кимсесіз сахрада бір лала гүлдер
Бағы бостанларын сағынған енди.

Өткінші бултлардан силпиген жауын,
Сахра шөллерінің басар ма мауқын,
Қақ-қақ жарылған жер азабын айтың
Булақ сууларына шөллеген енди.

Өткінші булт болып аллама тек те,
Ақ жауын-ақ жауын селлет кәлбимді,
Сахрада құдирет жоқ өзіннен өзге,
Кең далам, нәсерді сағынған енди.

НЭРЕСТЕ

Анаң жумыс басты,
Әкең жумыс басты,
Жууырар күни-түни,
Тиришилик деген,—
арқалап ауыр тасты.

Оларға хәм қыйын,
күндіз жумыс,
Түнде ийт жатыс,
мырза турыс:

Азан менен
Апалак та-жумалақ,
асып баратыр,
Күн көрис-тә,
Қай бир тасып баратыр.

Ал сен өзин менен,
өзин ойнайсан,
Ертек, хәйиу орнына,
Радио, телевизор тыңлайсан.

Оларды хәр күни,
көзлерин жаудырап,
узатып саласан
Күтип аласан
Жыламай қаласан,
Себеби, сен, жақсы баласан.
Бәрине көнгенсең,
Еркелеу, еркелетиу,
шенде-шен.

Сен еле баласан,
Билгиң келген нәрсе көп,
Сорағың келип турасан.
Сорайсан,
—Апа, ана бар ма?...
—Қой, мазамды алма!
Үнсиз қаласан...
Әкеңе барасан.
—Аға, ана бар ма?

—Бар балам, бөлмене,
Маған селтең берме!

Кыслығасан...
Анан жұмыс басты,
Әкең жұмыс басты,
Күн-түни жууырар,
Тиришилик деген,
Арқалап аұыр тасты.
Нәрестем, ким сезер,

көзінде жасты.
Жууапсыз сораулар қыйнап,
өксип атырсаң,
Өзің менен өзің ойнап,
өсип атырсаң,

Нәресте...

ЕҢСЕНДИ КӨТЕР

Соңша ақ-пырағың жетер,
Енди кулақ хәм жоқ еситер,
Өзің бий бол, өзің хожа
О халқым, еңсенди көтер.

Көз жасыңа Арал толмас,
Ағайың дәрьясын бурмас,
Енди уәде, қарар болмас,
О халқым, еңсенди көтер.

Сен сыйынған „пир“ жок, енди,
Алтын орда, таж жок енди,
„Пирғауынлар“ бәрін көмди,
О халқым, еңсенди көтер,

Ақыл тәрзисин теңле,
Көз сал бүгин хәм ертенге,
Енди кол жауар, ким-кимге,
О халқым, еңсенди көтер.

Уллы дәрья ағысында,
Тулпарлардың шабысында,
Сен де ығбалынды сына,
О халқым еңсенди көтер.

Бердақ болып шағла енди,
Жүрек-баұрың дағла енди,
Ески дәртти қозға енди,
О халқым, еңсенди көтер.

Әжицияз шайырдың сөзи,
Едигениң қарар көзи,
Алакөз батырдың өзи,
О халқым, еңсенди көтер.

Улың батыр, қызың батыр,
Хәр бирисн мыңға татыр,
Күл астында қоз хәм жатыр,
О халқым, еңсенди көтер.

Сонша ақ-пырағың жетер,
Енди кулақ хәм жоқ еситер,
Өзин бий бол, өзин хожа,
О халқым, еңсенди көтер!

ҚОЙ, КЕҰЛИМ...

Қой кеұлим, қой-сен ол әндийшелерди,
Ол жолдың тикенли соқпақлары бар,
Не қыласаң гүз ишре терип гүлдерди,
Хәр пасылдың өзінше гирдикары бар.

Бәхәрге ашық болған менен гүз,
Пасыллар қауышпас тәбият заңы,
Өртеме әй кәлбим, ол ушын хәргиз,
Сүйе билмеу тек те ең жаманы...

ҚӘСТЕРЛЕП, САҚЛАҢЛАР БИР-БИРИҢИЗДИ

Хасылдың қыяғы, тулпар туяғы,
Бәриңиз ақыллы, бәрин зыялы,
Әй, әзийз халқымның әзийз уллары,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Бул жерге келгениң теңизден тамшы,
Бабамыз әзелден көп жеген қамшы,
Дүнья өткіншидур, дүнья алдамшы,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Мен, мен деп көкирек кере берменлер,
Әзәзүл, шугыллык сөзге ерменлер,
Хасла абырайды колдан берменлер,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Батырсан, сендағы, сен де батырсан,
Халқына хызметти етип атырсан,
Жәмлессең бириңиз, мыңға татырсан,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Күншиллик не теңиң кимди күнлейсең,
Өз иниң, өз ағаң кимди жерлейсең,
Әзел ҳақдур, енди қайта келмейсең,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Шайырсаң бәриң де елди жырласаң,
Данышпансыз ели-журты сыйласаң,
Келешек әуладтың ғамын ойласаң,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Көп емес дүньяда, каракалпак аз,
Сол ушын көксинди қаға бермес жаз,
Хәр бириң ушыға, хәр бириң алмаз,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Өзинди шер билсең, басқаны зор бил,
Хәмме де өзіндей, өзиңе тең бил,
Бәри де сен киби, мийнеткеш себил,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Бириңиз гәўхарсыз, бириңиз дүрсиз,
Дүньяда теңи жоқ, ҳақыйқый хүрсиз,
Жасамақ мүшкилдур бириң-бириңиз,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Тамырыңда аққан қан, геўдеңдеги жан,
Бәринде бир текли дин хәмде ийман,
Сизлер қаналассыз буған жоқ гүман,
Қәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

Көп емес дүньяда қарақалпақ аз
Сол ушын көксинди қаға бермес жаз,
Хәр бирин ушыға, хәр бириң алмаз,
Кәстерлеп, сақлаңлар бир-бириңизди.

ЖЕҢІ АЛ ..

Сезимге, бийлетпе, ақылым жеңип ал,
Жиберме, қауайы еркін ойларға.
Гөззаллық шайдасы хуушым болма лал,
Ылақсаң кетпейди кеулиң кайларға.

Ар-намыс, қисенле кеулим қәлеуін,
Хұждан, хәр қәдемде гүзет бендеңди,
Қуйыл, жүрегиме шәпәт, мийирим,
Бийғубар пәклигим, тәрк етпе мени.

КӨЗЛЕРИҢНЕН

Бунша, көзиң жаўдырап муңлы,
Жуўап сорар неге, негелеп?
Бағысында сыр бар пинхамы,
Қазық еттиң мени шегелеп.

Хадал кеулим, қулың болайын,
Шекпе қасла қайғы-қәсирет,
Мейли жансам мен-ақ жаңайын,
Көзлериңнен меҳир төгіп кет...

НӨСЕРИ

Бәхәрдин ақ жамғыр нөсери,
Қәлбимде гүлледі ғұмша,
Әзелдің тайғандай көшери,
Есимнен айрылдым бунша.

Бәринде, бәринде сеземен,
Айралық, хұждан азабы,
Талайға тас түсті көнемең,
Сол ушын жүрегим жаралы.

Сонда да безбеймен нөсерден,
Кешиккен бәхәрим мазалы,
Хәсирет лаулайды көзимнен,
Әх өмирим, өмирим азалы.

ДОСТЫМА

Түлки ел баскарып тоты ўәзири,
Сыналды ғой арысланның бар мини
Күши жетсе жеккелетти әззини,
Не дәўранлар басымыздан өтпеди.

Сонда да сен мойынсынбай оларға,
Туўры келсе ҳақыйкатты сөйледиң,
Жағымпаз ҳийлели торын қурғанда,
Өз соқпағың, гүзарыңды изледиң.

Жарқ етип жаныпсаң халқың колында,
Пидә ет жаныңды солар жолында.
Аттан түскенинде сынадық бәрин,
Жағымпазды жолатпа ҳеш жаныңа.

Куўанамыз ҳақлык карар тапты деп,
Қаракеңнің бир тулпары шапты деп,
Түлкилер шыға алмай ҳасла иинен,
Иши жанып силелери қатты деп.

Әўел баста кес түлкинің куйрығын,
Бийкар ет тотыға берген буйрығын,
Тоғайына куўып жибер бәрин де,
Ете берсин мәканында сумльғын.

Тилеклеспиз ҳасла белиң талмасын,
Ҳақыйкаттың пири сени қолласын,
Дос-яраның мәдет болсын жаныңда,
Болмасын дегенлер ҳасла, оңбасын!

БЕР, МАҒАН...

Сен ишкен зәхәрдің зәхәрин бер маған...
Жайылсын тәниме, өргесин мени.
Сен ишкен апыйын кейпин бер маған,
Тек аман сақлағай, тәңирим сени.

Биймаза кылмайын енип түсине,
Гүнам жок, умытсаң умытшы мени.
Гирбин түсирместен пәк жүрегинде,
Тек аман сақлағай, тәңирим сени...

ЭЙ, ПӘЛЕК...

Эй пәлек, хайранман гейбир исине,
Базы кеўиллерди бунша кир еттин,
Көре алмас жаксынын жаксы исинде,
Неге ишлерине дүткеш түтеттин.

Бул не? Ғарғысын ба яки пешең бе?
Жаксылар куўырлар жаман дәстинен,
Гүллерди курсаўлап койдың тикенге,
Нәмәртти күлдирдин мәрттин үстинен.

Коспадың жаксыны бири-бирине,
Бунша жүреклерди ахыў-зар еттин?!
Бақпадың олардың мунлы көзине,
Не күйге, не ҳалға гириптар еттин?

Эй пәлек, исине шәк келтире алмай,
Маңлайға не жаздың көндим бәрине.
Бендеңнен жәбирине кеўлим шыдамай,
Нарийза боламан, гәде өзине.

Эй пәлек, қолласаң жаксыны қолла,
Нәкастың кеўлине сал мириўбетти,
Бәрше ҳадал исти басла онына,
Жүрекке қуя бер, сап муҳаббетти.

Сонда өрший алмас напәк урығы,
Қуяшлы кеўиллер жуўар дағларды,
Бул дүньяның да пүтин турыўы,
Меҳирден, өссин де меҳир бағлары.

МЕН ӨЗГЕГЕ УСАЙ АЛМАДЫМ

Мен қул болып қала алмадым,
Ақыйдалар, ненимлерге,
Сәжде етип жүре алмадым
Жердеги „Қудай“ хәм, „пирлерге“

Бир қәлипке сыя алмадым,
Кәнарымнан тасып-төгилдим,
Хәм бир минсиз болып қалмадым,
Жүй-жүйимнен кетип сөгилдим.

Руұхымды тусай алмадым,
Шенберинен шықтым төзимнің,
Мен өзгеге ку ай алмадым,
Не кешседе кешти өзимнен.

КИМЛЕР СӨЙЛЕСИН?

Сөйлесе халқы бар адам сөйлесин,
Өтмиште даңқы бар адам сөйлесин,
Арқа сүйер азаматы жоқ елдин,
Гилең мәнгүрбашшалары не десин.

Ишкени зәхәр, тула бойы тынған дуз,
Бийпәрүа жүрегі зилдей кара муз,
Тек өзін ойлаған жәхиллер жауыз,
Ел дәртин айтама, олар не десин.

Ағайин Әмиўге куяр зәхәрин,
Гүллемей-ақ солды неше бәхәрин,
Ал буган келмейме сениң кәхәрин,
Айт бул дәртинди кимлер сөйлесин.

Бас көтерер барма, бундай хорлыкка,
Халқым, тирелип қалдық ғой жарлыкка,
Исенип болама енди барлыкка,
Айт, бул дәртинди кимлер сөйлесин.

Бес айдын ишинде жети жүз сексен,
Туўмай туўа шөкти шейит нәрестен,
Дәрт пенен туўылар көбиси иштен,
Айт, бул мүсийбетти кимлер сөйлесин.

Тарийх бурылар ма айланып изге,
Туўылар ма, Алпамыс, Шарьяр, Едиге,
Ким сүтин болады енди ертенге,
Ал бүгин дәртинди кимлер сөйлесин.

Хәр дәүирдин болар мәрти майданы,
Батыр Алакөзи, дана Маманы,
Айырылып шығады жаксы-жаманы,
Сол ара дәртинди кимлер сөйлесин.

Сөйлесе халкы бар адам сөйлесин,
Өтмиште даңкы бар адам сөйлесин,
Арка сүйер азаматы жоқ елдин,
Гилең мәңгүрбашшалары не десин?

НАЛАНДЫ...

Дәртли жүрегіме таппадым даўа,
Жисмимде аўырыў, қәлбимде жара,
Халқым, ғәрип болсаң маған не шара,
Камысқа үплей ғой енди наланды.

Бир шопан табар-дә, жата бер көлде,
Камыстан най соғып шертер-дә шөлде,
Сонда жан енерме куўыс геүдене,
Ал мен баскаша ҳеш таппадым шара.

КӨЗИМНЕН ТАНЫ

Саратан әптабы күйдирген тәним,
Енди сүйер қыстың қыраўын,
Сезгендеймен бул дүнья мәнин,
Тартқылайман сезим жылаўын.

Самсаз қәлпим бийпәрўа ғана,
Қол силтеймен енди бәрине,
Бийпәрўалық, рәхәт жаным,
От кетсе де келмес кәриме.

Сен келерсен, бәлким келмессен,
Қыйналмайман бурынғыдай ҳеш,
Бәлким енди мени демессен,
Өртемейди ҳасла өкиниш.

Жана-жана таўсылған шамдай,
Өртең шалған, пысқыған шалаң,
Ақылым ҳайран, бул сезим кандай,
Саргузашым, бәршеси тамам.

Сенлик сезим мисли пырағ ат,
Шынжырбәнтдур тепсинер текте,
Кәлбимдеги сенлик қағанат,
Күллери де сууырылды көкке.

Бийпәрүалық, дедим де әсте,
Силкип-силкип қалдым басымды,
Жүрек курғыр негедур кәсте,
Тыялмадым көзде жасымды.

Мен басымды сйлкимек түүе,
Бул дүнъяны теңселтсемдағы,
Күшим жетпес сенлик сезимге,
Дәрғайыңа қайтаман тағы.

Бийпәрүалық текте нықабым,
Әй әзийзим, сезгейсең, соны,
Тек өзінде кеулим, ықыарым,
Меҳиримди көзимнен таны...

КЕНИМЕХЛИ ҚАРАҚАЛПАҚЛАРҒА

Бабам бери Түркстаннан көшкенде,
Баұры езилип ұатан ышқын шеккенде,
Нар түйедей ботасынан айырылған.
Кешеуиллеп ізде қалдыңыз неге?

Әуел заман зорлығынан тарықтық,
Кере алмай хеш жерде де жарықлық,
Жаңа жәм боп көтергенде шаңарак,
Айралық, айралық неден жазыппыз?!

Сен онда хайрана, биз бунда хайран,
Әуели ақырдан, себепши заман,
Тек ғана саклапсаң әзелий атты,
Сонша мың қарақалпақ тилден айрылған.

Әй несин айтайын кеуилим дәртли,
Таба алмай елим деп ениреген мәртти,
Сол ушын айрылдық көп нәрселерден,
Барма екен әдалат дегеннің бәнти.

Аралды, Әмиўди жутқан қурдымлар,
Өлимге, маҳкум, тири марҳумлар,
Соншама халықтың жазығы неде?
Ҳақыйқат бар болса қәне айтыңдар?

Бул күнде де ел басқарған ағалар,

Хайран болдым өз-өзіме,
Олсыз дүнья тар көзіме,
Кайылман мен бирге турып,
Айланыўға тас мүсинге.

Тас ҳәйкел мағрур қыяпа,
Жаныма дым жакын ғана,
Сәжде етип табынаман,
Ол сезбейди, мен аўара.

АШЫЛДЫ ДҮНЬЯ

Қалбимде сағыныш муң, әрман болып,
Мен ушын илаҳий хәм пинҳам болып,
Сени таба алмай мың сарсаң болып,
Жүргеним жаксы еди, ашылдың дүнья.

Әрманым кемеси қайырлп қырда,
Баяғы жаўраў ма қалдым даўылда,
Үмиг кәшанамды, ғурбет бузыўда,
Неге ашылдың сен, тилсимли дүнья.

Тәғдир сары жайын гезенди оқлап.
Зәхәрли оқ атты қалбимди дағлап,
Сен жоқсаң енди, излер сорағлап,
Неге ашылдың сен, ойрана дүнья.

Бул дүнья ғәлетли думана екен,
Гүлзары шеңгелзар, ойрана екен,
Енген жанның қалби мың пара екен,
Неге ашылдың сен, әрманлы дүнья.

Сезимлер шырқырап тул қалды енди,
Әрман атаўлады, муң қалды енди,
Илаҳий нәрсе жоқ, не қалды енди,
Неге ашылдың сен, өткинши дүнья.

САРАТАН

Аязлы ызғырын, қалбим қаҳратан,
Жер зәмин силкинер ҳәсиретлеримнен,
Жазығым не еди, айтшы жаратқан,
Қатқандай көз жасым кирпичлеримде.

Қарлардан басыма кийдирдің тажды,
Сарайым музқала, тахтым да муздан,
Ал кеуилим сағынып баяғы жазды,
Түсима енеди, енди саратан...

ҚАЛҒАНЫНЫҢ ӨТКИНШИ БӘРИ

Түсинбеймен минезлериңе,
Кимсең өзи? Ол да биймәлим,
Бийпәрұасаң гәде бәріне,
Пал аралас, ишгим зәхәриң...

Гәде ақыл, дана да өзим,
Зәмин қалып: көкке теңейсең.
Тебиренип, жасланып көзің,
Бәри, бәри бир өзің дейсең...

Түсинбеймен хәтте меҳриңе,
Жасын киби жанып кулайсаң,
Күйип тәним хәуирлериңе,
Бултларыңнан нөсер сорайман.

Түсинемен тек те мынаған,
Өмир бойы изледим сени,
Сен керексең маған, мен саған,
Қалғанының өткинши бәри.

СҮЙГЕНЛИГИМНЕН...

О массагеттин күдиретли қызы,
Неге өлтирдің сен Спитаменди,
Жүрегіңди өртеп мухаббат муны,
Басында теңселип турыпсаң енди.

Неге өлтирдің сен Спитаменди,
Деп сорағанда монгол ханы,
„Мен оны сүйемен, сол ушын“ дедің
Душпанларыңның да шықты аң-таңы.

Сендеги мухаббат мениң қәлбимде,
От болып жанады тақат қыلالмай,
Мен де ашықпан Спитаменге,
Қолым қалтырайды қанжар уралмай.

Сүйгенлигимнен, сүйгенлигимнен.

АХУРА МАЗДА МЕНЕН РУҰХЫЙ СӘҰБЕТ

Ҳаял:

Тас қамал алынбас кеуіл сарайым,
Хұждан, ҳадаллық карауыл онда,
Ҳақ ийесин күтер ығбал талайым,
Сонша жыл, ҳижран қурсауларында.

Хан болмақ нийети келди нешшелер,
Мәккарлық, ҳийлекер кәсиби алдау,
Ҳақыйкат қуяшым алмаздур семсер,
Аямай олардың геллесин алды.

Айданып сыртынан менлиқ сарайдың,
Қорқыуда, ғыйбатта сығаласады,
Ҳадаллық шәшмеси. меҳирим айдың,
Көзлери қамасып тура қашады.

Ал мениң күткеним, күткеним өзге,
Қалбимнің жартысы қайда тентирер,
Ахура мазда неге болдын екиге,
Ҳижран дағлары баурымды тилер.

Ахура Мазда:

О әзийзам, сени өзим жараттым,
Қалбиңе ышқыны салған да өзим,
Ҳаяллық сарайың ол қағанатың,
Көнесен, мен саған бергенмен төзим.

Күткениң келди ғой сезбейсең хәтте,
Себеби ҳадаллық киргизбес оны,
Ҳәсирет көксинди тырнасын тек те,
Ушырасыу зауалдур, сезгейсең соны.

Ҳаял:

Айт қаяқта ол, қаяқта,
Төгейин, ҳәсирет көзде жасымды,
Айланып алдыңда мисли руұхқа,
Көксине қояйын дәртли басымды.

Сөйт те өтейин мен фәний дүньядай,
Султансыз сарайдың кереги недур,
Енди керек емес адаксыз хижран,
Ох Ахура Мазда, кәлбимди өлтир.

КӨНЕМЕН ЕНДИ...

Умыт, сахраларды отлы, лаўыллы,
Кәлбимди селлеткен аппак жаўынды,
Еситпе аҳымды, сенлик зарымды,
Мен енди қайтаман ақ такырлыққа.

Илаж не? Елимде, кәлбимде сахра,
Шәшмеси кәнекей, мен ғәрип кулға,
Жазылмағаннан соң әзел маңлайға,
Мың әрман, дәрт пенен өтемен енди.

Кисинин бағында сырғыған шабдал,
Урысы болыўма, як, як! Акылым лал,
Сол ушын өзимнің сахрайым абзал,
Хаслы мәканыма қайтаман енди.

Ким жаман көреді бағы-бостанды,
Булақ суўларынан ишип қанғанды,
Бенденики сол дә бәрха әрманлы,
Ығбал талайыма көнемен енди.

ӘРМАН

Әрман уўылжып бир писпедиң,
Қамтәме изиңнен куўаман.
Ямаса тәрк әйлеп кетпедиң,
Хәр бәхәр қайтадан туўаман.

Өтпес канжардай гәҳиде,
Көксимди тилкимлеп қыйнайсаң,
Толассыз өрт салып кәлбиме
Сен мени теңселтип ойнайсаң.

Көксимнен шығарсам бул өртти,
Әлемге от кетер қорқаман,
Сол ушын арқалап мың дәртти,
Көзимнің жасына жуўаман.

Жууапсыз сезимлер шырқырап,
Калбимнин төринде жан берер,
Ийеси пинхамы зар жылап,
Кәбирине койуға гүл терер, —

Кауышпай арзыулар үмитке,
Тенселер тәгдирлер сан әлұан,
Шарам жок, дауасыз бул дәртке,
Бендениң кеўлинде мың әрман...

СЕНИ

Мен сени өзим жараттым,
Жүзден жүйрик, мыңнан тулпар етип,
Берип Алпамыстың күш-кууатын,
Қанаты талмас суңқар етип.

Себеби, кумырысканың инлеуіндей,
Нәкаслық бул дүнъяны басып кетти,
Тәк деп айтар, азамат түр көринбей,
Ырыс та, берекет те қашып кетти.

Сол уақытта жабырқап жаным мениң,
Ылақтым, өтмишиме Байсын таман,
Айралықтан бауырым тилким-тилким,
Алпамысты сағынған Гүлпаршынман.

Елим-әй деп еңирер ер болсын деп,
Көкирегине куйдым мен намыс-арды,
Көксинде „ерк“ оты ояқсын да,
Үзип кетсин деп едим буғауларды.

Әттең-ай сүрткен ақыл түртпеди,
Кулдырап көз алдымда қыйрап қалдың,
Айландын, басыбайлы кул бендеге,
Белине мине алмай, Шубар тайдың.

Зер-зебил теңтемемен излеп енди.
Бүгиннен Алакөзди, Шәрьярларды,
Өтмиштин ертек дийип, қыйнар мени,
Бүгинимде мүлгип тур, оянбады...

О, МУҲАББАТ

Қанлы жасым ағар көзимнен,
Безе алмадым өзим-өзимнен,
Өртенемен дәртлі сезимнен,
О муҳаббат, муҳаббат.

Айтшы бунша неге кешиктің?
Аша алмайман саған есикті,
Тек ҳижраның несип етипти,
О муҳаббат, муҳаббат.

Сағынышым сарғайып писти,
Мийўелери үзилип түсти,
Мың әндийше жолымды кести,
О муҳаббат, муҳаббат.

Сезимимди шайкадың әсте,
Жүрегімди әйледин қәсте,
Енди өмирим өтер шикәсте,
О муҳаббат, муҳаббат.

Қара енди көзлерімде жас,
Сүйгениме болалмай сырлас
Дәртлерімнен ерір қара тас,
О муҳаббат, муҳаббат.

Айтшы бунша неге кешиктің,
Аша алмайман саған есикті.
Тек ҳижраның несип етипти,
О муҳаббат, муҳаббат.

ТИЛСЕ МЕНИҢ КӨКСИМДИ ТИЛСИН...

Киятырсаң қасында нәрестен,
Меҳриңнен мәс болып еркелер,
Тусымнан өттің-аў сезбестен,
Қәлбим қыслығып өртенер.

Телмирип қарайман изиңнен,
Руўхым сен таман ентелер,
Ойлайман, сен ушын мен киммен?
Сол сораў баўрымды тилкилер.

Қайырлап ығбалым кемеси,
Ескексіз таяўсыз, тубалар,
Кеўлимде сан мың дәрт, сан қайғы,
Жаралы жүректен қан ағар.

Урлаў ма, яқ гөдек күлкісин,
Баўырында өссін бийқайғы,
Тилсе мениң көксимди тилсин,
Еки жүзлі сезим қанжары.

Сен әллекім, кетип баратсаң,
Кеўил қалан, билемен ойран,
Жазмыш солай екен жаратқан,
Жол ортасы, турыппан ғайран...

БУЛ ДӘРТТИ ИЗЛЕП...

Аямаң мени, қалби азар шекти деп,
Болмаңыз ескексіз кемеме таяў,
Ойламаң, журтымнан кәрўан көшти деп,
Сахрада қалды деп, пырағсыз жаяў.

Бул дәртти ізлеп мен бийпаян шөлде,
Сегбир әйлегенмен зар-гирян болып,
Мейли, өтсин өмірім жапа, жәбірде,
Турсын бирақ қалбим сағынышқа толып...

Баўрымды сызлатар шийрин қәстелик,
Өмірге куштарлық оянар оннан,
Сезимім шынжырбәнт, ессіз делбелик,
Үзип кетпегей деп, қорқаман соннан.

Жасамақ не дәркар, күйип-жанбасам,
Суў серппен, қалбимде лаўлаған өртке,
Селтең берме, достым мени аясан,
Ақымнан силкінсин; зәмин де, көк те!

ЕЛЕ, МЕН...

Сен сезбейсең еле мен,
Түслериңе енемен,

Хәр жыл сайын кайтадан
Бәхәр болып келемен...

Еле мени излейсең
Шөлде сегбир тартып сен,
Хәтте өзиң сезбейсең,
Җижран болып келемен.

Тау басында шың болып
Өрт, жалын хәм нур болып,
Саган эрман муң болып
Көкирегиңе енемен.

Нәкас жайлап бас пүтин
Алданганда үмитиң,
Силкиндирип жер бетин,
Җақыйқат болып келемен.

Кәрүан көшсе тусыңнан,
Өтсе дәүран басыңнан,
Дослар қашса қасыңнан
Хәмдәрт болып келемен.

Рууһый дүньяң кулазып,
Кеулиң ғурбеттен азып,
Қалсаң әўметтен көз жазып,
Ығбал болып келемен.

Саратанда суўқатсаң,
Қалбиң жаўрап музқатсаң
Сөйтип дегбирден сассаң
Меҳир нур боп енермен.

Жыллы суўдай адамлар,
Жанға тийер гезең бар,
Кең әлемиң болса тар,
Жәннет болып келемен.

Безигерсең бәринен,
Жалған иззет-төринен,
Сонда бийик турып мен,
Хұждан болып келемен.

Пайымда диз шөгөрсөң,
Кәдиримди билип сен,
Ал мен сонда гәүҳар боп,
Суу түбине шүмемен.

Сүнгип кайтадан шыгып,
Суу астында туншыгып,
Кәлбин еңирер кыслыгып,
Ал мен сеннен безермен.

Жай алып кеўлиң төринен,
Агла шыгып бәринен
Бир-бир ушып көзиңнен,
Түслериңе енемен.

Еле мен, еле мен...

ҮНСИЗЛИК

Кыслыгып асау кәлбим,
Сыймай тур ханасына,
Эрманым, үмитлерим,
Туншығар көз жасыма.

Жаурап жаным-тәним
Сағынар әптабынды,
Айралык тутып зәрин,
Тердирдиң тасларынды.

Үнсизлик, кыйнар мени,
Билмедим мүддәхәң не?
Өкшелер гүман енди,
Умытып кеттиңбе, әлле.

Сырласым қағаз енди.
Кәлбимде—дәртли сезим
Айыплау, яқ, яқ, сени
Гүнәкар тек те өзим...

БЕНДЕМЕН...

Тәним сезбес нәрселерди,
Жаным менен сезинип,

Айыплама жаным мени,
Кеттим сеннен безинип...

Гүнаң жок-аў алдымда ҳеш,
Жазығың тек сүйгениң,
Қой еглемә, еглемә ҳеш,
Жетер сонша күйгениң...

Арзымайман сап ышқыңа,
Мен өткинши нөсермен,
Енсемдағы руўхыңа,
Жайғаспайман. Кетемен...

Сезимлердиң жылаўында
Мен бир дәрўиш, делбемен.
Жуўап жок, мың сауалыңа
Кешир менде бендемен...

ЕЛДИҢ ХӘКИМИ

Отаў тигип бөлек шықса баласы,
Неге енди қуўанбасын атасы,
Бола алмаса ели-журттың ағасы,
Неге керек бизге елдиң хәкими.

Ел ғамында жана алмаса жүреги,
Сезинбесе халқына не керегин,
Бола алмаса толы журттың тиреги,
Неге керек бизге елдиң хәкими.

Бөле алмаса халқының тең ырысын,
Хә, дегеннен буза берсе шырышын,
Қорғамаса ул-қызының намысын,
Неге керек бизге елдиң хәкими.

Тамырыңда аққан ол кимнің қаны,
Геўденде лүпилдер ол кимнің жаны,
Ғәрезли, ерксіз бастың аманы,
Неге керек бизге елдиң хәкими.

ДУМАНЛЫ

Арзыў-үмит тәрк әйлеп,
Кеўлимди ўайран етти,
Әрман атаўлар, зар еңиреп,
Көтере алмай бул дәртти.

Кәлбимде яр хәсирети,
Силкинер зәмин наламнан,
Аспан хәм баўырын сөтти,
Ялғаншы-ай, ах ялған...

Күн тутылды—ай уялып,
Көрмейин деп ғурбетти,
Дүньяны топан суў алып,
Гүлзарыма өрт кетти.

Арзыўымды қыймайман,
Ах, дүнья-ай әрманлы,
Жойтылған соң шар айнам,
Енди бәри думанлы.

Арзыў-үмит тәрк әйлеп,
Кеўлимди ўайран етти,
Әрман атаўлар, зар еңиреп,
Көтере алмай бул дәртти.

КЕТСИН... ЖАҚСЫҒА САДАҒА

Халқын ерткен соңына,
Алпамыс, Шарьяр жолына,
Қарамаң, оңы-солына,
Кетсин... Баршынлар садаға.

Ел деп еңирер батырға,
Бир өзи мыңға татырға,
Жармасына ас қатыўға,
Кетсин... сәрўилер садаға.

Әжинияз киби сөзлери,
Дүньяда тәнха өзлери,
Халқымның қарар көзлери,
Шайырға мың қыз садаға.

Суу түбинде гәүһарыма,
Көзи қара қуңқарыма,
Алғыр базым, сунқарыма,
Кетсин... ләйлилер садаға.

Ғарға менен кузғынға,
Елди бузған бузғынға,
Жемтик болғанша азғынға:
Кетсин... жақсыға садаға.

КОРАБЛЬЕР КАЛҒАН ҚЫРДА ҚАЙЫРЛАП...

Минберден турып ел дәртин сөйлер,
Өзгеге уктырмақ, болып жапалым,
Бийпәрұа аламан, ерине еснер,
Өз дәртиң өзинде, шырқырар жанын.

Азаға келгенде өз дәртин айтып,
Жылауға үн қосқан азакеш яңлы,
Өзиниң дебдиұин босатып қайтып,
Орынлар жазылмас тәбийғый заңды.

Музейге келгендей тамашагөй боп,
Сүүретке алады, сениң дәртиңди,
Қанша келди олар, еле келер көп,
Үзип кетпегей тек үмитлеринди.

Теңиз толқынлары аяғын жалап,
„Үш сай“ портында бир ҳаял турар,
Кишкене қызалақ, аға-ағалап,
Корабль таман, ынтығып қарар.

Ол пайыт айланған жансыз сүүретке
Музейдің дийұалын турыпты безеп,
Буннан отыз жыл бурын... Түсиндірмекте,
Мойнақшы ағайын, иштен еңиреп.

Теңиз жағасынан қашар ылағып,
Корабльер калған қырда қайырлап,
„Мазари Шәрип“ те баұрым қан жылап,
Темир-терсеклерди жүрмен аралап...

ӨЗГЕ ДУНЬЯДА ДА...

Түсімде мен дуньядан өтип,
О дуньяға сапар шегиппен,
Ал бирақта алжасып кетип,
Өзге бир дуньяға түсиппен.

Бул дунья қай дунья ақылым ҳайран,
Бунда не куда бар, не әзирейлин,
Гүнә, сауап иси жок тәрезибан,
Қәле дозақ, бейиш өзиниң еркиң.

Бунда ышкы да жок, муҳаббет те жок
Бир сезим күдирет аты белгисиз,
Жаксылык, жаманлык, мириўбет те жок,
Ал кеўил дәрьядай телегей теңиз.

Гәҳиде безигип өзим-өзимнен
О дунья, бул дунья бәри ялған деп.

Халқым-ай қайерде сениң улларың,
Ғәплет уйқысында мүлгир көзлерің.

Мен:

Бабажан оянды халқың бүгінде,
Руұхында басланды жанлы қозғалаң,
Қорған салмасақға молла Пиримге,
Сыйырып тасланды пердели думан.

Сыртыңнан оқ атқан сатқын бийлердің
Зуряды еле де үстин болмақшы,
Ойламай ығбалын, бахтын елинің
Хұжданы, еркіне буғау салмақшы.

Бабажан руұхың колласын бизди,
Бул истен қайтпаймыз гелле кетсе де.
Хәр демде сыйынып еслеймиз сизди,
Айланып суверенли, ерк елине.

ГҮНАЛЫ ӨЗИҢ

Кулағым еситпес, меңиреу бул басым,
Дүнъя тәшүйишлерде жойтты бақасын,
Тәғдир маған шағып гүлдирмамасын,
Есимнен айырды, гүналы сезим.

Басымды урдым мен тәғдир тасына,
Бул пәлек қарамай көзде жасыма,
Күйдирмес буншелли түскен жасында,
Есимнен айырды, гүналы сезим.

Изхар әйлеп сезимин көзден панада,
Көпшилик алдында ол бир бийгана,
Қәлби сызларма екен, мен деп гүмана,
Есимнен айырды, гүналы сезим.

От тийсин оныңдай пинҳам гүлзарға,
Изеп баса көрмең бурыу жолларға,
Гриптар болмаңыз ондай халларға,
Есиңнен айрылма, гүнакар өзиң.

БАРШЫНЛАР ЖАТ КЕТСЕ... 15

Енди Байсарылар көпсө калмакка,
Баршынлар туткын боп қалса сол жақта,
Мәртлер табыларма, ізлеп бармакка,
Алпамыс қайдасаң, ким ізлер оны?!

Өзим де, жерим де жаралы кәсте,
Руұхым зар-гирян торлы кәпесте,
Қанлы жас көзімнен сорғалар тек те,
Баршынлар жат кетсе, ким ізлер енди.

Дузлы суұ, шор жерде сорлап ығбалым,
Арыслан тулғалы углан туұмадым,
Туұғаным он төртте жылап жер наным,
Баршынлар жат кетсе, ким ізлер енди.

Он төртте мине алмас, шубар белине,
Сегбир тарта алмас, калмак елине,
Семсер тута алмас, нәзик әлинде,
Баршынлар жат кетсе, ким ізлер енди.

Өзим де, жерим де жаралы кәсте,
Руұхым зар-гирян, торлы кәпесте,
Қанлы жас сорғалар көзімнен тек те,
Баршынлар жат кетсе, ким ізлер енди.

ОТЫМНЫҢ БАСЫ

Енип көрдім өзге дүнья ишре де,
Түуел емес, бәри бирде кемисим,
Әрман тийіп ығбал атлы кемемде,
Ғазм қылмай, бий несийбе жемисин.

Көз жаслардан топан суұлар тасқыны,
Бул жердеги сарай түбин суұ алған,
Ошақ қасы, от басының посқыны,
Бунда ел жоқ, тек те бассыз аямаң.

Безиндим ялғаншы өзге дүньядан,
Хакыйқый жәннетдур отымның басы,
Бәнтле әзелиме, әй кәдир қудам,
Тахтым да, бахтым да ошақтың қасы.

САҒЫНДЫМ

Бир үйде өсиппиз жети палапан,
Бірдей меҳир алып ата-анадан,
Өзгеше бир дүнья ҳәзир қарасам,
Бийғубар балалық гезди сағындым.

Ағам қайтар еди жумыстан шаршап,
Еркелик етер-ек, қабағын бақлап,
Хәм қара куманда шайы да қайнап,
Бәримиз жәм болған гезди сағындым.

Жамау көйлек кийип анам ийinine,
Жетсин деп баллардың ишип-жеуине,
Шыдам берип сонша тұрмыс жүгине,
Бир уяда өскен гезди сағындым.

Бизлер татыу едик, жүдә меҳрибан,
Жесек те қара нан, ишсек те айран,
Бул күнде суўыппыз ақылым ҳайран,
Меҳир толы көзлериңди сағындым.

Көз алдымнан кетпес әке дийдары,
Ол соныңдай инсан еди жайдары,
Меҳиргада болып ул хәм қызлары,
Әкежан өзинди, жүдә сағындым.

Сенде екен, ҳаслы ырыс-берекет,
Қарағым келе ғой, барын алып кет,
Тұрмыс сокпағында туўры болып өт,
Деген сөзлериңди жүдә сағындым.

Жети жакта үй болып бассак та мәкан,
Туўылғанбыз умытпаң, жалғыз анадан,
Аямаң меҳринди меҳиргадаман,
Маңлайдан сыйпаған қолды сағындым.

Турмыс қыйын екен жүдә қыйнайды,
Гейде хабар алар халым болмайды,
Бирақ сизлерди деп меҳрим таўлайды,
Бәринди, бәринди жүдә сағындым.

ЯЛҒАН...

Фанидур ҳешнәрсе илаҳий емес,
Гәўхәр излемеймен суў түбинен де,
Қалбимди сағыныш, муң хәм өртемес,
Хәттеки умытып кеттим сени де.

Мен бүгин ҳайранман кешеги күнге,
Биймәни түйилип күлкимди қыстар,
„Пайғамбар“, „кудасы“, жәмиси бенде,
Кеўил айдынымды тәрк етти қуслар...

Тахт, таж, қағанат бәршеси ялған,
Излеп мың сарсан болмайман, сездим,
Тәрки дүнья екен, ким үстин болған,
Руўхым тентене, мен хәм бездим.

БУНШАМА ҚОСЫҒЫҢ ЗАРЛЫ ДЕП... W

Буншама көзлерің муңлы деп,
Сорап сен, әзийзим, нетесең,
Бул әлем шегип тур ҳәсирет,
Қалайша бийпәрўа өтерсен.

Қосығың буншама зарлы деп,
Гүналап әзийзим қәйтесен,
Инсаният қалбинде сонша дәрт,
Көз жумып қалайша кетесен.

Болжап сен алдыңды узакқа,
Исенип, дүзип көр жойбарды,
Жеткиншек, келешек әўладқа,
Бизлерден айтшы өзи не қалды?!

Алдыма карасам тунғыйық,
Бәхәрде-ак суўқаттым дилдиреп,
Ескексіз дарғасыз бир қайық,
Көл иши, бағдарсыз тентирер.

Саратан әптабын сағынып,
Жазда-ақ куұраса гүллерін,
Дузлы шаң, хәйкелин тағынып,
Запыран әйлесе жүзлерін.

Баяғы бағлардың сәни жок,
Сып-сыйдам жапырағы төгилер,
Қалайша кеуилим болсын тоқ,
Қабырғам қайысып сөгилер.

Есиктиң алдында шабдалы,
Сырғып гүлледи-ай бийшара,
Ақ шыбын, жапырағы саұлады,
Бүгінде сып-сыйдам не шара?!

Бәхәрде дән салсаң жерине,
Үмит жоқ күзекте қасылға,
Сарғайып, солады бир демде
Дөнбейди алабың жасылға.

Жүрегим толы ғой дәртлерге,
Бийпәрұа бол деме, нетесен,
Өзи де жери де дәртли елде
Қалайша бийдәрт боп өтерсең.

Бар жүги мойнымда әлемнин,
Сөкпе сен қосығың зарлы деп,
Беземен, бийпәрұа бәршеден...
Ел ушын турмаса еңиреп...

ХАЯЛ СҮЙСЕ...

Ойламаңлар хаял нәзик екен деп,
Қарамаңлар оларға сизлер төменнен,
Кеуилин жаұлайды жалғыз сезим тек,
Жаратқан хаялды меңір төзимнен.

Хаял кәлбинде лаұласа жалын,
Өртейди жанынды, жисмиң ара,
Умытар өзлигин әлемде барын,
Сен ушын айланар бийшара құлға.

Кәле жумса оны Барсакелмеске,
Сен ушын кетеди хәм келер аман,
Қылаплық әйлеме, сезимге тек те
Хаялдың ықласы бәринен жаман.

БИР ӨЗИМ

Өз үйимде өзим патшаман,
Бар ұзырым, мүләзимлерим,
Олар ушын мен бар тәнха жан,
Көкте жулдыз, ай да бир өзим.

Салқын сарай, салыұлы төсек,
Бағым толы мийуе муддасыл,
Бәри бәржай жанға не керек,
Бунда мийрим-шәпәәт қасыл.

Ханлық тахт, сарай бәри де,
Жубатпайды дәртли кеулимди,
Кәлбимде өрт, сол жалын ишре,
Ах ураман, излепдур кимди...

АДАМЗАТҚА КЕЛТИРМЕ НУҚСАН

Алжас басқан сол бир кәдемин
Алдастырар сени жолыңнан,
Хакыйқатлық болсын тирегин,
Көлеңкениң қуұма соңынан.

Сен отырсаң жалған иззетте,
Күтер сени үйде костарың,
Жоламағыл жалған үлпетке,
Күтер хәтте сени досларың.

Күтер сени хәм де нәрестең,
Ұйқысызлық көзлери талар,
Көз жасларын хеш төгекөрмен,
Жаманлықты сезбесин олар.

СЕН КЕЛЕСЕН...

Сонша жыл күттим, хижран, шыдадым,
Хаққа сыйындым, үн-түнсиз жыладым,
Тау-тасқа урылдым, кузға куладым,
Гүдер үзгеним жоқ, сен келесен...

Күйдирди сахраның отлы хәйири,
Кәхәрли қыслардың ызғырын дөли,
Төзdim мен қысса да саратан шөли,
Исендим. Гүлзар боп сен келесен...

Узақ таң отырдым уйқысыз ояў,
Әрманым пырағ ат, ал мен жаяў,
Исеним үзилген үмитке жалғаў,
Ийманым кәмил, сен келесен...

Ийе алмады кәддимди қылыш, семсерлер,
Тәғдир көригинде мени кепсерлер,
Кәлбимди жаўратты, не бир нәсерлер,
Исендим бәхәрим, сен келесен...

Көрмедим хүсинди кәдди бойынды,
Таппайман қыяслап теңи-тайынды,
Қайдасаң? Билмедим мекан жайынды,
Сонда да күтемен, сен келесен...

АҒАЛАРЫМА

Сеземен жүгин аўыр,
Ел ғамы мойныңызда,
Сол ушын арқан жаўыр,
Бәрше ис ойыңызда.

Базыда тубалап кап,
Жол таппай сарсыларсыз,
Қай бири дейсиз аңсат,
Халқыма намыс-арсыз.

Аз санлы мәрт халкымның
Сизлерғой қарасығы
Биз киби муңлылардың
Мақтаныш, жарасығы.

Тәбиат, қысса гейде,
Заң-закон қысар базда,
Кеўлиниз тоғы шерге,
Қыслығып намыс-арға.

Өз қайғын былай қалып,
Өзгеге қайысасаң,
Дәртинди ишке салып,
Ингендей майысасаң.

Базыда бопса етип,
Ағаларым, өкпелеймен,
Жүрмеңиз ашыў етип,
Сиздерге еркелеймен.

ЯҚ, МЕН СЕНИ...

Билемен кеўлиндемен,
Излейсең мени хәр күн,
Пинхамы дәрт шегерсең,
Түсинде көріп хәр түн.

Ушқын кеп, канат қомлап,
Торыңа урыларсаң,
Бул истің сонын ойлап,
Ғижранда қуўырларсаң.

Кеўидсиз күнлеринди,
Еңсеңе қағып салып,
Хәр демде еслеп мени,
Ышқымда жүрсең жанып.

Бийпәрўа самсаз қалпиң,
Сездирғиң келмес өзін,
Сағыныш, сызлар қалбиң,
Сөйлеп тур, бәрін көзиң...

Сол ушын гүнам да жоқ,
Бәрін де тән аламан,
Көксимде жанып бир шоқ,
Мен хәм қуўырларман.

Шарам жок, ығбал солай,
Кәлбине жерле мени,
Бақпады бизге талай
Ал мен, як сени...

ЕЛИМ ДЕП ЕҢИРЕМЕСЕН.. 12

Басшы болып жүрсиз неге
Ел ушын еңиремесен,
Айтар сөз ийни келсе
Дурысын сөйлемесен:

Не керек қызыл сөзин
Ол бизге ас бола ма?
Дурыссы жоқ бир исин,
Ұәденди шаймалама.

Ис билер көп азамат,
Шыға алмай жүр минберге.
Кәнекей жолды босат
Алдында тұрсаң неге?

Дүньяны суў алса, да,
Үйректей саған бир пул.
Қалтаңа пул толғанға
Кеўлицде ашылар гүл.

Басшы боп жүрсиз, неге,
Ел ушын еңиремесен.
Айтар сөз ийни келсе,
Дурысын сөйлемесен.

МУРАДЫҢ ҒАСЫЛ

Әйдарға тосқаўыл менлик булаққа,
Шөллеген биледи, суўсызлық зарын,
Әй саҳра, аяўсыз меңиреў саҳра,
Қаяқта?! Пәкизе гүл алапларым.

Аядың даламнан нәсеринди де,
Шәшмениң көзлери кашшан-ақ батыл,
Әй пәлек, жерлей ғой енди мени де,
Сөйт те, болағойсын мұрадың ғасыл...

АҚЫЛ-ХУҰШЫМ ЛАЛ

Ким айтады өмір мазмунсыз дейіп,
Өзіңнің қолыңда оның тәғдири,
Жасасаң мухаббат ышқында күйіп,
Қалбинде тууылыу болар хәр күни.

Сүйе билсең сахрада аңызак желде,
Өзгеше көринер бәри дым гөззал,
Сөз таппай ентигип, оны теңеуґе,
Соншелли күдирет, ақыл-хуушым лал.

СЕНИҢ АЛДЫҢДА...

Қанат байлап илхам кусыма,
Талпынаман саған асыға,
Ерк берип көзде жасыма,
Шағынаман сениң алдында...

Пикирлейсен мениң өзимдей,
Сөзлерің де мениң сөзімдей,
Ара жигим кетер билинбей,
Нәрестемен сениң алдында.

Мойындауға қорқаман өзим,
Жүрегімде бир әжеп сөзім,
Тар қәпесте тауыстым төзім,
Ушқым келер сениң алдыңа...

УСЫННАН ӨЗГЕ...

Әдалат урығын сепким келип мен,
Жүрегім ениресе елдің дәртинен,
Хақыйқат ураным, тик бақсам көзге,
Өзге күтерим жоқ, мына өмірден.

Исим менен сөзім шыға алса бирге,
Хызметім пайдасы тийе алса елге,
Басқаша сыйларды күтпеймен хәрғиз,
Өйтпесем не ушын келдим өмірге.

Ышқының отынан ыңыранса қалбим,
Сағыныш, айралық баурымды тилсе,

Ырзаман, сүйсе хәм сүйилсе кеўлим,
Әх өмирим, не керек усынан өзге.

„ПОСКАН ЕЛ“ДИ ОҚЫП...

Еспе кум, уйтқыған, ала-сапыран,
Ески журт, ентелеп бир көш киятыр,
Жандалбас алдында жүйткіп бир кулан,
Көзлери жаўдырап жылап баратыр.

Бул көштин қолында не бар, қобызы,
Шайыры қәлемсиз косық питеалмас,
Жүзлери запыран дөнбес қырмызы,
Шөллесе суўсын да таўып ише алмас.

Тоғайы, тенизи, дәрья-көлаты,
Ата-баба қоныс басқан елаты,
Себил қалып бәри, болмай мураты,
Еспе кум, арасы бир көш баратыр.

Анда да шегара, мында шегара,
Барар жер, басар таў болып гүмана,
Өз елинде өзи әй, хәй дийўана,
Ғамгүзар, хайрана бир көш баратыр.

Бул рет шаппаған қонсының ханы,
Өз дәрти өзінде, шырқырап жаны,
Жазалап тәбият, тәбият заны,
Еспе кум арасы бир көш баратыр.

ТУРЫППАН

Поскан ел, зар-гирян болып поскан ел,
Тәғдир ырыскысын шашаў шашқан ел,
Болмаған төрт көзи әзелден түўел,
Теңизден тамшыдай келип тұрыппан.

Излеп таппай, өтмишимнің дәрегін,
Қайда ата мекан, бизлер өзи ким?
Тарийхымызды да жазып әлле ким,
Басына муңайып келип тұрыппан.

Жиден Түркстанға кеткен деп қайтып,
„Хош болың дослар“ ды муңайып айтып,
Кәбириң табылып, ғайыптан тайып,
Хайрана, қуғанып келип турыппан.

Қайсы бири екен билмей ырасын,
Үйренип хәр қыйлы пикир таласын,
Хәр ким бир тырналап қалбим жарасын,
Хайранлық отында жанып турыппан.

Оразан, Маман бий, Ерназар батыр,
Қайда кәбирлери, қаяқта жатыр?
Хәр ким, хәр нәрсени жойбарлап атыр,
Кимге исенерим билмей турыппан.

Адам қәдири дейип ұазлар оқыған,
Епке келсе омың көзин шоқыған,
Бахытлы заман деп шөпшек тоқыған,
Жақын өтмишимнен келип турыппан.

Руұхым шөллеген сенлик меҳирге,
Замана қызыман Минайым мен де,
Дус бола алмадым, сиздей Жийенге,
Сол ушын еңиреп жылап турыппан.

Посқан ел, зар-гирян болып посқан ел,
Тәғдир ырысқысын шашау шашқан ел,
Еңди-ақ төрт көзи болғай да түуел,
Сизди есле, хәм де тилеп турыппан...

АЯЗДЫ АЯЗ АЛАР

Таулардан қайтпас,
Жаулардан қайтпас,
Жүрегим
Соншама
ер көкирегим
сениң алдында
Қалтырап тұр.
Көзлерім
Меҳринди аңсап
Жаудырап тұр.
Ал сен муз курсанып

тондырасаң.
ақлымнан аздырасаң
Сонда да
Безбеймен...
Хәтте жәбиринди де
сезбеймен...
Себеби...
Мен хәм талайды
тондырғанман, —
жолымда делбе етип
есинен тандырғанман...
Өзиме меҳирден
безингенмен,
Мениң де меҳримниң
кимгедур керегин
сезингенмен.
Бийпәрўа болып қал,
сам-саз қалпиңди сүйейин,
Қалбиме дәрт сал
Мен де өртенип-күйейин
Себеби, аязды аяз алар...

НАЛЫШ

Сахрада адасқан жалғыз жолаушы,
Суўға мүтәжлиги болып сүйдим мен,
Симирип, симирип мийрим қанбады,
Хижран отына жанып-күйдим мен.

Эх, сол бир кешигип тутанған сезим,
Туншығып, туншығып қалбимде жанды,
Оны көре алмай қалған күнлерим,
Уйқысыз атқардым бир неше таңды.

Мен оны сүйиппен көзсиз гүбелек,
Өзин билмей отқа урғаны яңлы,
Ол инсан сезимсиз екен тас жүрек,
Дағы жүрегимде мәңгиге қалды.

ИСЕНГИМ КЕЛМЕЙ

Кара табан, кара пухара
Бадам ғайбар киби болған...
И. Юсупов.

Исенгим келмес халкым,
Мәрт болып өткениңе,
Кемликке көнбегеннен,
Журт таслап көшкениңе.

Соншама ынжықлықтан,
Тийесіз көп жиниме,
Мәртликке дым ынтықпан,
Урыспаң сөккениме.

Буншама күйинемен,
Бул күңги аўхалыңа,
Эттең-ай гүрсинемен,
Нашар боп туўғаныма.

Каякта ер көкирек,
Әпсана ерликлерин.
Дурысын айтыў керек,
Көргеним кемликлериң.

Қызларын хан сораса,
Геллесин алған халқым,
Био теңиз курығанша,
Ғәплетте қалған халқым.

Хәркимнің өз ошағы,
От басы аман болса,
Сол ғана тилейжағы
Тек өзи аман қалса.

Көтерип отырғызсаң,
Нәлдағы куўрап солар,
Қайтадан мәкан қылмаң,
Әуладың қор-зар болар.

Бадамның руўхы гезер,
Көпиртип қанларымды,

Гез келди кешиў кешер,
Аянбаң жанларынды.

Соң болар пурсат өткен,
Хәммеси аян енди,
Өтмиште батыр еткен,
О халқым, оян енди!

СҮЙГЕНИҢ БИЙКАР...

Шын берилип, ықлас пенен сүймесең,
Кеўлиң кәлеп сәўбетлесип жүрмесең,
Ярыңның кеўлинде не бар билмесең,
Бул дүньяға енди келгениң бийкар.

Ынтығып, сағынып ҳижран дағында,
Сарғайып күтпесең сапар шағында,
Күн болып күлмесең көрген ўағында,
Бирге турмыс курып жүргениң бийкар.

Хүрмет, иззет пенен оны сыйламай,
Асығыс ис егсең сонын ойламай,
Турмыс теңизине терең бойламай,
Кеўил қалдырсаңыз сүйгениң бийкар.

Муҳаббатсыз өмир мисли зиндандай,
Кеўил сарайыңа қулып урғандай
Бағда шәменлерди қыраў шалғандай,
Ышқысыз, дүньяға келгениң бийкар.

Өзге шәменлерде ашылса гүлиң,
Тәғдир басқа салса айралық жүгин,
Сенде бир бағсаң жойтқан бүлбилиң,
Сүйдим деп сағынып жүргениң бийкар.

Сүйген кеўиллерге болың тилеклес,
Бириси ай яңлы, бири күн теклес,
Тәғдир соқпағында бирге жетелес
Өйтпесең яр болып жүргениң бийкар.

ЭХ, КУДА

Келдим сени деп бул бағка умыттым өзимди-өзим,
Есимнен айырды, кәлбимди өртеген сол отлы сезим,
Ара жакын, кеуил жакын ушырасыу пинҳам,
Ох, сабыр кесасы сынажақ таўсылды төзим.

Тыңла сен, кеўлимде соншама ахыў-пығанды,
Сенсиз маған бул дүнья көзлериме караңғы,
Ақылымды, есимди, өзимди бийлеп алғанша,
Жанымды алсаңо, фәниден кетейин мен әрманлы.

Себеби, бул дүнья ишинде сен жоқсаң маған,
Мен де бир өткинши түс болып енермен саған;
Эх куда, сүйиўдей бахытты инам егтиң сен,
Мейли сүйилмейин, күйейин саған ырзаман.

ҚЫЯМЕТЛИК ҚОҢЫСЫ ДЕГЕН...

Шүлен қазан қайнар ортада
Дәстурханда жарты зағара,
Ал мийманға кеуили дәрья,
Биз қонақшыл халықпыз.

Дейди атам аш отырсақ та,
Турды мийман ырысқысы бөлек,
Мирәт салып қоңсы-қонсыға,
Тең бөлинди ең соңғы шөрек.

Көшип келген таза қоңсыға
Бирликте жай салып бергенбиз,
Аўыл бойлап дәм таттырыўға,
Гезеклесип алып жүргенбиз.

Ал бирақта сол ўақытларда,
Ойлар едик ертеңги нанды,
Талап излеп бай қолларында,
Теңсизликтен ишимиз жанды.

Мине хәзир жүдә тоқшылық,
Қазанларда қайнайды ақ май,
Бар хәзир де миймандосшылық,
Қыдырыўға хәм тағы қолай.

Турмысымыз сондай абадан,
Кең сарайдан жайымыз да бар,
Қысынбастан келген қонақтан,
Күтетуғын қалымыз да бар.

Ал, бирақта қоңсы, қоңсыға,
Бәне менен зорға киреміз.
Ашылысып сыр айтысыуға,
Бир-биреуден қорқып жүреміз.

Татыулыққа қеш зат жетеме,
Дуз-дәмлерди бөлісип жеген,
Хәммелерден жақын турады,
Қыяметлик қоңысы деген...

СЕНСИЗ...

Сенсиз бардым талай ортаға
Көрсетилди сый хәм құрметлер,
Күлким, сөзім бәрі жортаға
Көз алдыма келбетің келер.

Керек емес жалған иззети,
Жаным текте сени күсеймен,
Ким сезеди кеулімде дәртти,
Иштен жанып, иштен түтеймен.

Қосық сазлар шертилип атыр
Еситпейди қулағым хәргиз,
Бұның бәрі маған қампәтир
Отырарман қулазып сенсиз.

Сенсиз, сенсиз, сенсиз...

ТОҚТАП ТҮР

Тәғдир дауыл, мен қаңбақ,
Сарсаң етти-ау аямай,
Мен бір балық, ел қармақ,
Түстим наилаж қарына-ай.

Бенде болып гүйбенип,
Биймәксет өткен күнлерім,

Макдуқ киби-күн көріп,
Уйқыда өткен түнлерім.

Гүналайман өзимди,
Түн пердесін тилмеген,
Кеш ашыппан көзімди,
Жарықлық хеш көрмеген.

Кешигиппен бәринен,
Бәхәр өтті, жаз кетті,
Жапырағы саў-саў төгилип
Гүз паслым, гүз жетті.

Ал оннан соң қыс келер
Аязы тилип көксимди,
Айдын музлап, қус кетер,
Тәрк әйлеп, кеўил көшкимди.

Хәй, хәй ўақыт тоқтап тур,
Көшеринде айлан ба,
Онысыз да мен пақыр,
Қусайман кеш қалғанға...

Айталмаған сөзім көп,
Токта, жырлап қалайын,
Тозбаған менде төзім көп,
Бәрін пыт-шыт қылайын.

Бийпәрўа баққан көзімнен,
Енді көз жас төгейін,
Безип өзім-өзімнен
Шынжырды теўип үзейін!

Әй, әзиз адамлар

Әй, әзиз адамлар, өзлериңізге
Жақсы сөзлер айттым, жақсы сөз күттім.
Жыласаңыз жылап, күлсеңіз күлдим,
Сіз жүрген жолларға лала гүл ектім.

Берерім көп жүдә мен еле жаспан
Басымда көп мениң әрман хәм ойлар,

Қолымнан келместі күтпеңіз хаслан
Хәр ким бойы жеткен тереңге бойлар.

СОЛ ТЕК ТЕ

Ҳақыйқат қайда деп ізлейсен,
Инан сен, ол сениң көксинде,
Хәттеки, өзиң де сезбейсен,
Илаҳий күдирет бар сенде.

Тутқынман кәусар сүў шәшмене
Қайтпайман, сахрадан түңилдим,
Өзгеше ҳақыйқат жоқ менде,
Үзилсем өзиң деп үзилдим.

Бул дүнья мен жекке, сен жекке,
Айланыў жоқ, хәрғиз еккиге,
Бийдаўа дәртим сен, кәлбимде,
Ҳақыйқат, ҳақыйқат сол тек те.

САҒАН

Қайдан болсын нәзиклик менде,
Нар көтермес жүгим арқамда,
Тендей хызмет үй менен дүзге,
Оған қөсент бала-шағам да.

Жеткермейди хәммеси кемис,
Толықтырыў келмей колымнан,
Сонша қыйын екен күн-көрис,
Тойдырады гейде жаныңнан.

Ырыл-тырыл жасағым келмес,
Сол ушын да көп бақан тирес,
Шыдамайман бир бап желиске,
Өмир сүриў мен ушын гүрес.

ҲАЯЛ

Әкеннің үйинде еркелеп өсип,
Гүлзарлар ишинде гүл болып питип,
„Кисиниң бендеси“ үйиннен кетип,
Өзгениң бахтына жаралдың ҳаял.

Қарамай гәһиде сениң еркиңе,
Зорлап атып урды, зүлмет төрине,
Тас болып батып сен түскен жериңе,
Талайыңа көніп болғансаң ҳаял.

Ҳижран отлары кәлбинди дағлап,
Күндизи пинҳамы, акшам зар жылап,
Ығбалың кемеси қырда қайырлап
Сен өңмеңлеп алға сүйредин ҳаял.

Аңсат па енисий өзге журтларға,
Жаныңды бердиң сен онда жаббарға,
Елеклеп-елеклеп сынға алғанда,
Сен бәйги тулпары болғансаң ҳаял.

Дүньяның тәшүйиши барлығы сенде,
Нар болып көтердиң бәрін еңсенде,
Жуғырып-жортып батсаң да терге
Төлеуи жоқ хызмет, сеники ҳаял.

Нәзик кәд ийилип дал болғанында,
Сүйриктәй саўсағың қабарғанында,
Ақша жүзиң андыз сарғайғанында,
Султансыз сарайдың кәнизи ҳаял.

Сен мийримсең меҳирге ташна,
Кәлбиң шөллеген булақ суўына,
Жүзгиң келсе шәпәәт айдынларында,
Ызғырын аяздан қатқансаң ҳаял.

Бәрше жүкти теңеп артып желкеңе,
Сени нәзик емес дейди, бүгинде,
Табалмай меҳриңе жуўап меҳирди,
Инкар болғаныңды сезер ме ҳаял?

Өз отыңда өзин пинҳам куўырлып
Көзиң жасларыңнан дастық жуўылып,
Ышқы гүлзариңан бийўақ куўылып,
Кәлбиң жаўрағанын сеземе ҳаял.

Ессе де көзиңнен ҳәсирет түтин,
Аҳыңнан таймады жердиң сүтини,

Кеуілің мынсан курак сырты пүтиним,
Өтмиш, келешегім, бүгинім хаял!

КӘЛБИМДЕ АЙ, ҚУЯШЫМ КҮЛДИ...

Өз халқымның бәрше тәшүйиші,
Бауырына тартады мени,
Бүгин алға баскандай иси,
Кәлбимде ай, қуяшым күлди.

Енди муңлы шертилмес саза,
Майсалар да иймейди басын,
Бир рәхәт бағыш жаным,
Сахралар да төкпес көз жасын.

Кулпырып тур, жаным-жәхәнім,
Үмит шешек атар кәлбимде,
Кеуілимде беккем исеним,
Бир илаһий күдирет менде.

Талампайға айланған сахрам,
Бүгин бәри-бир меники,
Өз жериме, өзим хожаман,
Мен ҳақыйқый инсан еркли,

Қум деп азар шекпеймен енди,
Оннан елге ырысқы жауылар,
Дәрман болып дәртли елиме,
Берекет дарыр, дәрмат ағылар.

Сырт елден де мийман шақырып,
Өзим мезбан боламан енди,
Бар кәнимди алдына жайып,
Базарына саламан енди.

Кең жәхәннің дәстурханында,
Мениң дағы турар нематым,
Теңдейлердің тени қасында,
Айтылажақ мениң де атым.

Соның ушын өсип тур кеуілим,
Серпиіп таслап, ғамлы пердени,

Кыялымда тасыў Әмиўим,
Толқынында тербер кемемди.

Талампайға айланған сахрам,
Енди бәри, бәри меники,
Өз жеримде, өзим хожаман,
Мен ҳақыйқый инсан еркли.

ЕРК ИЗЛЕП...

Өмиринше кеўсен төлеп өзгеге.
Ҳақ ийеси бола алмай суў, жерге де,
Сорлы халқым жеген тәғдир таяғын,
Минген яңлы ескексиз бир кемеге.

Арал бойы, оннан ары Ноғайлы,
Едил бойы болмай бизге қолайлы,
Ата журты Түркстанда ел болмай,
Бери қарай Хорезмге кулайды.

Бул жолларда елим мениң ениресп,
Қайда „ғәрәзсизлик“ қайда „ерк“ деп
Өлип, өлип жеткен өлим сарқыты,
Геўдеде жан, ар-намысы ер жүрек.

Бүгин және тәғдир исиң каралар,
Саған ерк керек пе деп соралар,
Сөйлет пе сен биреўлерге сөзинди,
Онда сениң келешегин тубалар.

Сатпа хәмел ушын намыс-арыңды,
Жанып айт кеўлинде ҳәр не барыңды,
Халқын шықпай турып бийик төбеге,
Ҳешким де тыңламас ахыў-зарыңды.

Маман болып излең үмит қағазын,
Ерназардай шығың халықлық майданға,
Аллаяр бол, көтер еркин ҳаўазын,
„Ерк“ керек саған хәм де маған да!

КЕТИП БАРАТЫРМАН

Тәғдирдің жазғаны маңлайға,
Деп көніп ығбалға-талайға,
Айланып қул бенде малайға,
Кетип баратырман...

Ойыма тең емес ой менен,
Бойыма тең емес бой менен,
Қой кеулим, қой-қой менен,
Кетип баратырман...

Хазм қылмас асым менен,
Мың ғауғалы басым менен,
Көзде дәртлі жасым менен,
Кетип баратырмай...

Қурып тұр динке-дәрманым,
Бузалмай қақтың пәрманын,
Атаулап қалды-ау әрманым,
Кетип баратырмай...

Ойыма тең емес ой менен,
Бойыма тең емес бой менен,
Қой кеулим, қой-қой менен,
Кетип баратырман...

СЕН ДЕ ДАНА, АҒЛА СЕН

Халқым-ау қай әсирде,
Көксінді қуяш қаққаң,
Иіе болып өз еркине,
Төбеге басың шыққан.

Исмине өз алдына,
Келдима хабар айтып,
Яки өзге жылауында,
Жүрдің бе, барып-қайтып.

Тойларда өз сыбаған,
Турды ма жұрттан бөлек,
Я пайын беріп, саған,
Болдыма майлы шөрек...

Нәзер сал өтмишине,
Басына ким күн салды?
Буншама азсаң енди,
Қалғаның қайда қалды?

Шенгелзар қапырыққа,
Ким сени айдап салған,
Ал бүгін қолың қысқа,
Баяғың бағда қалған.

Тау киби бийиклигин,
Көринбей дараланып,
Шарасыз, енди бүгін,
Жүріпсең иштен жанып.

Ырысқынды өзге шашса,
Сен шөплесең керегин,
Сени басқа халық бакса,
Онда сениң кимлигиң?!...

Мүмкин бе, яқ, қасла олай,
Болған емес тарийхта,
Көшсек те талай-талай,
Көнбегенсиз хорлыққа...

Гүрмеу таппай қысқа жибиң,
Қыйланарсаң аз ұақыт,
„Ерк“ саған берер бәрін,
Өзи ізлеп келер бахыт.

Аз болсаң да руұхың бәлент,
Жаралғансаң дара сен.
Өзлігинди тез баян ет,
Сен де дана, ағла сен...

ҚОРҚАМАН...

Қорқаман, нәкаслар көп жүдә,
Сени ийримине тартама деп,
Сәл жерде тағып фәремет гүна,
Көзинди байлап, тас атама деп.

Қорқаман, ерт жалын сезиминди,
Суў серпип ҳәуириңди басарма деп,
Шайқалтып тау киби төзиминди,
Руўхынды шынжырлап тусарма деп,

Қоркамай, көптиң бири болып сен де,
Сандалып ағым менен ығарсаң деп,
Айланып басыбайлы кул бендеге,
Қазығыңды айланып шабарсаң деп.

Қорқаман, базарың тарқап кетип,
Сезимің шырқырап тул қаларма деп,
Бул пәлек сарайында әсир етип,
Ҳижран отларына жағарма деп,

Ал сенлик исеним тыншытты кеп,
Қорықпа, қоймайды ол еркин тусап:
Тепсинип шынжырларды кетер үзип,
Жасаса жасайды ол өзине қусап.

ОНЫ КӨРГЕНДЕ...

Әй жүрегім неге дирилдеп,
Қалтырайсаң оны көргенде,
Әй көзлерім, неге күлімлеп,
Жаудырайсаң оны көргенде...

Асау руўхым үзді шынжырын,
Ақылгенем босаттың неге,
Жисмим ара ҳижран канжарын,
Жүрегіме қададың неге?

Қәлемеймен, қәдем қояман,
Айтшы төзим таусылдың неге,
Ишлей-жемей сарқуш боламан,
Ҳақ ийем-ау себеби неде?

Әй жүрегім неге дирилдеп,
Қалтырайсаң оны көргенде,
Әй көзлерім, неге күлімлеп,
Жаудырайсаң оны көргенде.

Эй, сен...

Өзим дейсең өзгелерди көрмейсең,
Ишин кара бунша пасык болмасаң,
Басқаларға ор қазбай хеш жүрмейсең,
Хей бир күни өзиң түсип қалмасаң.

Ары таза ақыл-хууышлы мәрт көрсен
Тилегиң сол тулпар болса сүринсе.
Не болса да тек бир өзиң мәп көрсен,
Бунша жасық болғаның не өликсе.

Сөзиң басқа, исиң басқа манкуртсан,
Мен, мен дейсең өзгелерди қаңғыртсаң,
Хәмме ғәрип болып келсе алдына,
Бунша кең болмаса кулқын тоңыртқаң.

Хаслы тулпар шығады топ алдына,
Дойнағында езилерсең бир күни,
Сол ўақытта маймыл жылап қалыңа,
Жыртық кемеге сап ығызар сени...

ЖЕТИ ДҮРКИН ҚЫЗ ӨТЕР...

Бир жигиттің дәуиринде жети дүркін қыз өтер,
Өткен қызлар жүрегінде әрман кетер, муң кетер,
Қалса егер қалбінде мәхирленип бәри де,
Бұл әлемде көз жас нетер, дәрт нетер, дәрт нетер,

Өтким келмей тусыннан мен гидирдим-ау гидирдим,
Ұжран толы шарабыңды симирдим-ау симирдим,
Соңғы толқын ылақтырды қырғаққа-ау қырғаққа,
Найлаж боп, өзге бағда үзілди м-ау үзілдим.

Сезбедің сен ах-наламды, мунымды-ау муңымды,
Еситпедің сен деп айтқан жырымды-ау жырымды,
Көз жасымды дәрья етип, қайық пенен жүздің де,
Қушып кеттің соңғы дүркін ярыңды-ау, ярыңды.

Бир жигиттің дәуиринде жети дүркін қыз өтер,
Өткен қызлар жүрегінде әрман кетер, муң кетер.
Қалса егер мәхирленип қалбінде бәри де,
Бұл әлемде көз жас нетер, дәрт нетер-ау, дәрт нетер.

СЕН ӘМИҮ БОЙЫНДА ЖАСАЙСАН ЕЛЕ

Халкым, ырзаман кен пейилине,
Бәрін де теңиздей жутасаң ишке,
Мәйли десін бул журтлар не десе,
Сен Әмиү бойында жасайсаң еле.

Сенде үм итлер бар, эрманлар алда,
Келешек урпағың тууылып атыр,
Ким тырнақ тиклеген жана жайына,
Кимиси шаңарақ көтерип атыр.

Биреү кыз узагыў тәтәригинде
Себине дүзеткен арша толы жүк
Ийнедей кыяў жок аппак кеўлинде
Турмыс бир изинде соншама тәшўиш.

БОЛҒАН ЕМЕС

Бердақтың жолы:

Шектим жәбириў-жапаны,
Сүрдим заўқы-сапаны,
Көрдим опа, бийопаны,
Сирә кеўлим толған емес.

Жаксы сөздің қулы болдым,
Сәл нәрсеге тасып-толдым
Бир аўыз сөз гүлдей солдым
Ұеш ким кеўлим алған емес.

Достым дедим ақ урдым,
Хызметінде такка турдым
Кәдир билмес жүзим бурдым,
Ол хәм мендей болған емес.

Кеўлимдей кеўил таппадым,
Дәрўиш болмай-ақ ҳақладым,
Туўры сөйлеп ҳеш жақпадым,
Тыңлар қулақ болған емес.

Меҳир излеп гәдә болдым,
Биймеҳирден зада болдым,

Күйип-жанып ада болдым
Меҳрибаным болған емес...

НАЛА...

Ылағаман фәниге сыймай,
Напәкликлер бездирди мени,
Ақылым ҳайран, жылай-жылай,
Өз баўырым, кўйдирди мени.

Бир қазаннан ас ишкен баўрым,
Табағына түпирди бүгин,
Кийип бийҳасыллык тонын,
Артты маған ғәремеғ жүгин.

Хәркимниң бар өз ошағы,
Козын тартар өзине таман,
Бир адамның үрим-путағы,
Енди олар жаўлардан жамаң.

Меҳир излеп кәлбим қыслықса,
Ылағаман барар жерим жоқ
Ансар аўар баяғы журтқа,
Журт орнында кеўил қалам жоқ.

Бурынғыдай ақылын айтар,
Ол жерлерде енди ағам жоқ,
Тәнхалық мени муңайтар,
Бир қудайдан басқа панам жоқ.

Аппак кеўлим аяқ астында,
Баўрым сен ойран еттин,
Сол паянсыз дүнья қастында,
Айтшы жаным, не қусап кеттиң?

Дүнья не ол, жүрек-баўрымды,
Сезбейсен ғой, еткенмен инам,
Ал писетте хәрне барымды,
Ақ кеўлиң, тек те сен инан.

Тек сен един кеўлим наласын,
Төгип салып сырласарым да.

Ұайран еттиң, кеўлим қаласын,
Айланып тас меҳирсиз жанға.

Дүнъя жалған, фәни де ялған,
Куўма оны жете алмайсаң,
Тек те мәңги қанлас, туўысқан,
Қолды силтеп кете алмайсаң.

Бөлип жеген жарты зағара,
Палдан татлы гезлерди айтса,
Еркеленип ата-анама,
Кәне, енди базарлап қайтсам.

Меҳир излеп, кәлбим қыслықса,
Ылағаман, барар жерим жоқ,
Аңсар аўар, баяғы журтка,
Журт орнында кеўил қалам жоқ.

БЕЗДИРДИ МЕНИ

Сыртың жалтырақ та, ишиң қалтырақ,
Сенде жоқ ҳаслында исеним турақ,
Сол ушын иргемди салайын жырақ,
Нәкаслық ислериң бездирди мени.

Сөзиң бир басқа да, исиң бир басқа,
Сезесең өзинди илаҳий тәнҳа,
Әбзели қусайсаң бақа, шаянға,
Сууық ушқынларын бездирди мени.

Тиреп турғандай-ақ аспанды өзиң,
Басабас дегеннен басланар сөзин,
Дурысы билмейсең ҳеш истиң көзин,
Сулыў соқырлығын бездирди мени.

Керек адам ыңды аласаң таңлап,
Гәсинә, сөзиңди, өзинди жаллап,
Сен киби ми йримсиз болмас жәллад,
Ипласлық ислериң бездирди мени.

Даналық, искерлик—ҳаслы нықабың,
Ҳаслы ҳайуандур сениң лақсбың,

Ат көтере алмас жалған атағың,
Бийхасыллығың бездирди мени.

Шарам жок сендейлер орын алады,
Сол ушын жүрегим күйип-жанады,
Кашан бир ҳақыйқат қарар табады,
Ялғаншы ислери бездирди мени...

* * *

Әзийзим, мәнзилим алыс,
Егле ме, жолымыз өзге,
Сен әллеким, мен бийтаныс
Жазмыш солай әзелимизге.

Не керек ҳижран, ҳасирет,
Көксинди дағлы қылғаның,
Кет, енди қыялымнан кет,
Жетер сонша дөлбе болғаның...

Бузба кеўлимнің қаласын,
Есик қақпа биймезгил ўақыт.
Жыллар емлер, кәлбин жарасын,
Аңсат емес, сонда ҳәм умыт.

Әзийзим, мәнзилим алыс,
Еглемә жолымыз өзге,
Сен әллеким, мен бийтаныс,
Жазмыш солай әзелимизге.

АРАЛЫМ

Шайырлар қосық жазыпты,
Кеўиллери тасқанда.
Аралдың ақбас толқыны,
Жағаны жуўып жатқанда.

Мен де қосық жазсам деп,
Келдим теңиз бойына,
Көріп кумлар басқанын,
Қосығым қалды жайына.

Халкымнын бэрхэ кең пейлин
Теңеген Арал теңизге.
Мен де соған тенесем
Не пейлин қашты демес пе?

Қайтыу болған дәрьямдай,
Қум болды мениң жигерим.
Жетим қалған баладай,
Жағада бийхал түр едим.

Анамдай әзиз Аралым
Сен хаққында сөзлер көп.
Қашан илаж көреді,
Күтиўге менде тақат жоқ.

Биз келешек әўладқа
Шөлди инам етемиз бе?
Бир теңизди курттық деп,
Ертең айтып кетемиз бе?

Шайыр болмасақ болмайық,
Қосыққа сени салмайық.
Қәддинди тикле, Аралым!
Айрылып сеннен қалмайық.

БӘХӘР

Бәхәр сени күттим, жүдә асықтым,
Сенде әрманларым қанат қағардай,
Сабыр кесамдағы толып лиммә-лим,
Сенсиз қолдан түсіп шыл-шыл сыңардай.

Бәхәр сени аңсадым танда... ояна,
Көк майса шығына малынғым келип,
Енип тәбияттың сулыу қойнына,
Сениң күдиретіңе табынғым келип.

Шекшек шырылдысын тыңлап жатарда,
Өпепек сестинен ояндым танда,
Мурнымды қытықлап гүллер ийиси,
Мени йошландыра жаңа илхамға.

Бәхәр саған сонша қойып мухаббат
Буншама берилип сүйемен неге?
Сенде туұылғандай ана тәбият,
Қәнекей қайтадан туұылсам мен де!

ХАЛҚЫМ-АҰ

Қорқаққа хәл бермей, хәмел берип,
Хүкимин жүргизер, ғайрылар,
Жаксың қуұырлар, жаманың күн көрин,
Тулпарың дойнақтан майрылар.

Сайрай алмас, бүлбилиң кәпесте,
Орнына ғақылдар ғарғалар,
Арыслан шынжырбәнт шер кәсте,
Хийлекер түлкің бар, жол алар...

Ахынды еситер кулак жоқ,
Хаўаға илинип сөз қалды,
Өзиңнен сағасы булақ жоқ,
Көз жастан жаралған жасқаң бар.

Ерк буғаўда, хұждан қамаўда,
Руўхың теңтене қыслығар,
Қур геўде, бас саўға, жан саўғ,
Ығбалың күн киби тумылар.

„Хәсирет тилкимлеп көксимди“.
Дәртинди өзіме аламан,
Сәл соңлаў мен кимди, сен кимди..
Халқым-аў, сол ушын жанаман!

* * *

Мен өзіме түсинбеймен,
Гәхә шаҳпан, гә гадаман,
Рухымда мың гүллеймен,
Руўхымда мың соламан.

* * *

Сунқар кәпеске сыймас,
Тулпар тусаўда турмас.

Қысметиміз тек те пәрүаз
Пәрүаз сунқарым, пәрүаз.

Пәрүаз ол не ушқан билер,
Тулпар жалын кушқан билер,
Мүддәхәң не кеулим сезер,
Пәрүаз сунқарым, пәрүаз.

Туғырда талпынған қуспан,
Мениң хәм ышқым аспан,
Қыйқыұласып тумлы-тустан,
Пәрүаз сунқарым, пәрүаз.

ҒӘРЕЗСИЗЛИК ҲАҚҚЫНДА. 17

Еситтиң бе? Мен ғәрезсизбен сениң қолыңда,
Саған сүйенемен бәрін сеннен аламан,
Ишкен-жегеним, ғәрежетим бәрі сениң мойнында,
Ал сонда қалай мен еркли боламан?!

Сууым да, жерим де, малым да сеники
Геўдеде шықпас жан текте меники,
Ағамсаң, панамсаң, өлемен сеннен айрылсам
Сонда мен қалайша боламан еркли.

Еркли, ғәрезсиз болмағым ушын,
Өз алдыма даңғырлама отау керек,
Қисиден пайымды алмағым ушын,
Айрым терис шақаларды путау керек.

Жеримде сууым да, малым да болса меники
Турмаса меники жанында сеники,
Ийманым, хұжданым, халқым оянса
Сонда ҳақыйқый боламан еркли.

Еситтиң бе? Мен ғәрезсизбен сениң қолыңда,
Саған сүйенемен бәрін сеннен аламан,
Ишкен-жегеним ғәрежетим бәрі сениң мойнында,
Ал сонда қалай мен еркли боламан?!

ӨЗИМЕ АЛАМАН

Сахрамда көп кумлы төбешик,
Ызгырын сууырып елеклер,
Болайын десем де төменшик,
Көксимде долы күш силкинер.

Усайын десем де өзгеге,
Жеккелик курсаўлап бөлеклер,
Тәғдирдин шақмағы төбемде,
Нөсери үстимнен шелеклер.

Тилкимлеп ах, нала көксимди,
Тәнхалық койнында жанаман,
Сезбегей ҳешким де дәртимди,
Бәрин де өзиме аламан.

Безигип бенделик тахтынан,
Хан болдым, өзимниң кеўлиме,
Ентигип өзгеше бахтымнан,
Енемен, бир татлы сезимге.

КӨРИНБЕС

Бул не аўхал, не заман,
Ел басына күн туўған,
Алды-арты боз думан,
Жол баслары көринбес...

Мәжилис, мейлис сөз әлўан,
Ўәдеден таў жасалған,
Өгмиш ялған, қайтадан,
Қурыў шеги көринбес.

Биз сыйынған кешеги,
Идеаллар көсеми,
Бәри бир пуллық енди,
Кәтқудасы көринбес.

Халық жүдә дағдарған,
Җимлигин билмей ҳайран,
Жетпис жыл, соңы ойран:
Желешек те көринбес.

Жәриялылык бар жерде,
Гезек келген қызыл сөзге,
Тамақ қайғы, ал ертеңге,
Жууапкери көринбес.

Ең жақсысы бронда,
Азық, кийим талонда,
Жетиспейди оған да,
Саудагер, байға билинбес.

Кант, шекерсиз балалар
Тауып бер деп зар жылар,
Айт, тетиги қайда бар,
Бизің елде көринбес.

Жетпей напақа айма-ай,
Тамақ ишип жарымай,
Түсине енер сары май,
Соңы хеш бир көринбес.

Бул күнде бәри саудагер,
Талап излеп, ел гезер,
Олар ким, ишин сезер,
Шарасы хеш көрилмес.

Көк тайғақ, аяқ асты,
Мириўбет, ийман кашты,
Сауғалап кара басты,
Елим дер, ер көринбес.

Жан таппай дәртлесіўге,
„Ақ қамыс“ сырлас енди,
Бабамдай найлаж мен де,
Турыппан нур көринбес!

1. Күнхожаның „Ақ қамыс“ қосығы нәзерде тұтылған.

ОРНЫНДА ТУРГАЙ!

Тоқтап калды ана жер,
Көшеринде айланбай,
Бул дүньяның тәшүйиши,
Бир басымда тургандай,
Солды үмит гүллери,
Мисли кыраў шалгандай,
Тәғдирдин аўыр шөккиши,
Тас төбемнен ургандай.
Түсине алмай дағдардым,
Бул не аўхал, не жағдай.
Эх кудай, деп ах урдым,
Әзел өзи онғарғай,
Бәрин айт та, бирин айт,
Аллам нәзерин салғай,
Әй ығбалым, бери кайт,
Дәртим өткинши болғай...
Ана жер, орнында турғай!...

АНАЖАН

Анажан сағындым, алыста жүрсем,
Мен бир гүбелекпей, ал сен гүлимсен,
Түўесилмес меҳир-муҳаббатыңның
Оттай ыссы саясында өскенмен.

Кешир бәлки талай зейниңе тийдим,
Сен өзиң киймедин бәрин мен кийдим,
Кабак шытсам сол ўак умытып бәрин,
Шашларымды сылап жүзимнен сүйдин.

—Еле ана болып көрерсиз балам,
Парыздуң нәсият айтпағым саған

ИЙЕСИЗ, ХҮҮИЛДЕР ГӨНЕ ТАМ...

Ийесиз гөне там хууилдер,
Кап тутып койыпты эйнекке,
Ал калбим кулазып еңирер,
Бауырым күйеди мың дэртте.

Сағынып келгенмен бэрин де,
Балалык, бийгубар пэклигим,
Күтип алмады, хэш ким де,
Экем де, апам да жок бүгин.

Каналас бауырлар жан-жакта,
Дэм-дуздын шашылган жеринде,
Болмады бул журтка, бир тутка
Тентирер күн көрис елинде.

Есиктин алдында баг еди...
Куурапты бэри де куу шака,
Баягы сэнлери жок энди,
Булбил жок, шакада зон гарға.

Касында саулатлы бийик жай,
Хүкимдар, бул журтка баскалар,
Мен энди эллеким, эх кудай
Калбимди өкиниш тырналар.

Изледим, таппадым бэрин де,
Жок энди экем де хэм анам,
Шығарып салмады хэшким де,
Ийесиз хууилдер, гөне там...

ИЛХАМ ПЕРИСИ

Кеше өз-өзимнен үйге сыймадым,
Бир муңлы сийрат тынышымды глып,
Карап отырып-ак еңиреп жыладым
Ялғаншы дэстинен өртенип-жанып.

Кимге дур ах урып келди шағынғым,
Жеккелик курсаулап кэддим бүгилди,
Кимге дур бас урып, келди табынғым,
Күттим сарсылып кимди дур кимди.

Сол пайыт колыма туттым көлемди
Дәртлерим төгилди қағазға саўлап,
Бақсам сағыныппан илхам перимди,
Сол екен күткенім сағынып, жаўрап...

ЖАЗДЫҢ НӨСЕРИ

Ала бәхәр. Қаксап тур куў дала,
Дузлы шаңғыт есер, ала-сапыран.
Отлақлар күйреген; зар тамшы суўға
Жаўын, жаўын бер, әй сақый аспан.

Бәхәр қетти. Курғақ жаўынсыз, хөлсиз,
Жаратқан көрмеді, көзде жасларын,
Майсалар запыран, тутлар да бүрсиз,
Таллар саў-саў төкті жапырағын.

Жаз ортасы. Нөсер. Селлетти нөсер,
Жер қатыўаш ашты енді еңбек еш.
Қатқалақ, қалайша туқым көгерер,
Бұл нөсер кешікті, жүдә ғана кеш.

Сахра жутып атыр, жаўын суўларын,
Ай-дай жымбыр-жымбыр тәни жайрады.
Сезинер, нөсердің соңы ойранын,
Жаз әптап, шөл еркіне қоймады.

Қатыўаш. Кімде орақ, кімде кетпен,
Жер баўырын, баўырымды аяўсыз тырналар,
Егислик дүньямды қыйратып кеткен,
Жаўын емес, енді көз жас сорғалар.

ЖАЗСАМ ТЕК, ҰАҒЫН ЖАЗАЙЫН

Илажы болса достым,
Қосығыңды сәл босастыр.
Жалығады көп оқыўшың,
Өзге жолын қарастыр.

Онысыз да азба дәрти,
Сапырылысқан мына аламан,

Жазыўдын да бар шәрти,
Кәне күлкиге кура алсан.

Қыял деген пырағ ат,
Жаз сен, тоғай, көллерди,
Гүлзарларды аралат,
Умытсын қайғы, шерлерди“.

Әй достым-ай қәйтейин,
Шадлық ушса басымнан,
Қайда сегбир етейин,
Кәруан өтсе тусымнан.

Әдира қалып мына журт,
Көшсе халқым усыннан,
Қатар келди-аў жети „жут“
Қайысаман усыған.

Гүлзар дейсең қайда ол?
Қайсы бағқа қонайын,
Дәрья кәне, қайда көл,
Қанат байлап ушайын.

Күлки дейсең каякта,
Ғағынан бир күлейин,
Мәкан басып соякка
Шад-қоррам боп жүрейин.

Дәрт шегіў маған пеше ме,
Бауырымды тилкимлеп,
Ел, жер дәрти көксимде,
Сол ушын жүрмен еңиреп.

Шадлы косык жаз, дейсен,
Айт оны кайдан алайын,
Достымжан, берме селтең,
Жазсам, тек ғағын жазайын.

МАЗМУНЫ

Илхам кысыма	3
Енди	3
Нәресте	4
Еңсенди көтер	5
Қой, кәулим	6
Көстерлеп саклаңлар бир-биринизди	6
Женип ал	8
Көзлериңнен	8
Нәсери	8
Достыма	9
Бер, маған	9
Эй, пәлек	10
Мен өзгеге усай алмадым	10
Кимлер сөйлесин	11
Наланды	12
Көзімнен таны	12
Кенимеңди Қарақалпақларға	13
Жаным	14
Хәйкел	14
Ашылды дүнья	15
Сараған	15
Қалғанының өткініші бәри	16
Сүйгенлигимнен	16
Ахура Мазда менен рухый сәубет	17
Көңмең енди	18
Әрман	18
Сени	19
О, мухаббат	20
Тилсе мениң көксимди тилсин	20
Бул дәртти ізлең	21
Еле мен	21
Үнсізлик	23
Бендемен	23
Елдин хәкیمی	24
Думағлы	25
Кетсин Жақсыға садаға	25
Корабльлер қалған қырда қайырлап	26
Өзге дүньяда да	27
Ерназар алакөз бенен рухый сәубет	27

Гүналы өзін	28
Баршынлар жат кетсе	29
Отымның басы	29
Сағындым	30
Ялған	31
Буншама косығың зарлы деп	31
Хаял сүйсе	32
Бар өзим	33
Аи амзатқа келтирме нуқсан	33
Селі келесең	34
Ағаларыма	34
Яқ, мен сени	35
Елим деп сициресен	36
Муратың қасыл	37
Ақыл-хуышым лал	37
Сенің алдында	37
Усындан өзге	37
„Посқан ел“ ди оқып	38
Турыппан	38
Аязды аяз алар	39
Налыш	40
Исенгим келмей	41
Сүйгенің бийкар	42
Әх, куда	43
Қыяметлик қопысы деген	43
Сенсіз	44
Токтап тұр	44
Эй, әзиз адамлар	45
Сол тек те	46
Саған	46
Хаял	46
Кәлбимде ай, қуяшым күлді	48
Ерк ізлеп	49
Кетип баратырман	50
Сен де дана, ағла сен	50
Қорқаман	51
Оны көргенде	52
Эй, сен	53
Жети дүркін қыз өтер	53
Сен Әмиу бойында жасайсан еле	54
Болған емес	54
Нала	56
Бездирди мени	56
Әзийзим, мәңзілим алыс	57
Аралым	57
Бахәр	58
Халқым-ау	59
Мен өзіме түсінбеймен	59
Сункар кәпеске сыймас	59
Ғәрезсізлик ҳаққында	60
Өзіме аламан	61

Көринсе	61
Орнында турган	63
Анажан	63
Ийесиз, күүилдер гөңс там	64
Илхам бериси	64
Жаздын нөсери	65
Жазсам тек, қағын жазайын	65

Джуманазарова Минайхан

РЫДАЯ О СТРАНЕ

Стихи

На каракалпакском языке

Издательство „Каракалпакстан“

Нукус—1992

Редакторы **Х. Дулетназаров**
Художники **И. Кыдыров**
Худ. редакторы **Б. Насыров**
Тех. редакторы **О. Жумабаев**
Корректоры **А. Аташова**

ИБ 4488

Териўге берилген уакты 06.05.1992-ж. Басыўға рухсат
етилген уакты 15.07. 1992-ж. Қағаз форматы 84x108^{1/32}
Газеталық қағаз. Әдебий гарнитура, кегль 10. Жокары баспа
усылында басылды. Көлемі 2,25 баспа табак 3,78 шертли
баспа табак 3,0 есал баспа табак. Тиражы 2000. Зақаз № 214
Бақасы шертнама бойынша.

„Қарақалпақстан“ баспасы, 742000. Нөкис қаласы, К. Маркс
көшеси №9.

Қарақалпақстан Республикасы баспа сөз бойынша мәмлекет-
лик комитетинин „Правда“ газетасының 50 жыллығы атында-
ғы Нөкис полиграфкомбинаты.

742000. Нөкис қаласы, К. Маркс көшеси №9.

